

महाकवि देवकोटाका बालकाव्यको अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय नेपाली
केन्द्रीय विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौं
पत्रको प्रयोजनका निम्ति प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

कविता थापा (अधिकारी)

नेपाली केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर, काठमाडौं

२०७०

शोध निर्देशकको सिफारिस

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली एम. ए. दोस्रो वर्षको दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि छात्रा कविता थापाले महाकवि देवकोटाका बालकाव्यको अध्ययन शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार पार्नु भएको हो । परिश्रमपूर्वक तयार पारिएको यस शोधकार्यबाट म सन्तुष्ट छु र यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय, नेपाली केन्द्रीय विभाग समक्ष पेश गर्न सिफारिस गर्दछु ।

मिति २०७०/०२/२८

.....
शि. स. श्री दीपकप्रसाद ढकाल
शोध निर्देशक
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रि. वि., कीर्तिपुर
काठमाडौं

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
नेपाली कन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागका छात्रा कविता थापाले स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्ष दसौं पत्रको प्रयोजनको लागि श्री दीपक ढकालको निर्देशनमा रही महाकवि देवकोटाका बालकाव्यको अध्ययन शीर्षक शोधपत्र सोही प्रयोजनका लागि स्वीकृत गरिएको छ ।

शोधमूल्याङ्कन समिति

हस्ताक्षर

१	प्रा. डा. देवीप्रसाद गौतम
(विभागीय प्रमुख)	
२.	शि. स. दीपकप्रसाद ढकाल
(शोध निर्देशक)	
३.	भुवन न्यौपाने
उप-प्रा. त्रि-चन्द्र बहुमुखी क्याम्पस
(बाह्य परिक्षक)	

मिति : २०७०/०२/१२

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत शोधकार्य मैले मेरा आदरणीय गुरुवर दीपक ढकालको कुशल निर्देशनमा तयार पारेको हुँ । यो शोधकार्य पूर्ण नभइन्जेलसम्म उहाँले मलाई दिनुभएको समय, सल्लाह, सुझाव र निर्देशनका लागि म उहाँ प्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । प्रस्तुत शोधकार्य गर्नका लागि स्वीकृति प्रदान गरिदिनु हुने नेपाली केन्द्रीय विभागका विभागीय प्रमुख प्रा. डा. देवीप्रसाद गौतमप्रति पनि हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । साथै शोधकार्यमा आएका समस्याहरूमा आवश्यक सल्लाह र सुझाव प्रदान गरी सहयोग गर्नुहुने नेपाली केन्द्रीय विभागका गुरुवर्गप्रति पनि आर्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

प्रस्तुत शोधकार्य प्रयोजनका लागि आवश्यक सहयोग प्रदान गर्नुहुने मेरा श्रीमान् ध्रुव अधिकारी, सुपुत्रद्वय आयुष, पीयूष अधिकारी लगायत घरपरिवारका अन्य सदस्यज्यूहरू प्रति हार्दिक धन्यवाद प्रकट गर्दछु । शोधकार्य तयार गर्ने क्रममा समय-समयमा आवश्यक सहयोग गर्नुहुने नीलकण्ठ क्याम्पसका प्राध्यापक आदरणीय गुरु श्री नवीन बन्धु पहाडी र अन्य मेरा साथीहरूप्रति पनि आभारी छु । त्यस्तै सामग्री सङ्कलनका क्रममा आवश्यक सहयोग पुर्याउने त्रि. वि. केन्द्रीय पुस्तकालयका कर्मचारीहरू र यस शोधपत्रलाई कम्प्युटर टङ्कन गर्न सहयोग गर्ने जुपिटर कम्प्युटर सेन्टर कीर्तिपुरका सुमन अधिकारीप्रति पनि कृतज्ञ छु ।

अन्तमा प्रस्तुत शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय नेपाली केन्द्रीय विभाग समक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

मिति : २०७०/०२/०८

शैक्षिक सत्र: २०६४/६५

शोधार्थी

कविता थापा (अधिकारी)

नेपाली केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर

विषय सूची

	पृष्ठ संख्या
शोध निर्देशकको सिफारिस	क
स्वीकृति पत्र	ख
कृतज्ञता ज्ञापन	ग
विषय सूची	घ
सङ्क्षेपीकृत सूची	छ

पहिलो परिच्छेद

शोध परिचय	१-१८
१.१ परिचय	१
१.२ समस्या कथन	१
१.३ शोधको उद्देश्य	२
१.४ पूर्वकार्यको समीक्षा	२
१.५ शोधको औचित्य र महत्व	१६
१.६ शोधको क्षेत्र र सीमा	१७
१.७ शोधविधि	१७
१.७.१ सामग्री सङ्कलन विधि	१७
१.७.२ विश्लेषण विधि	१७
१.७.३ सैद्धान्तिक पर्याधार	१७
१.८ शोधको रूपरेखा	१८

दोस्रो परिच्छेद

देवकोटाको बालकाव्यको सर्वेक्षण	१९-३५
२.१ परिचय	१९
२.२ बालकाव्यको परिभाषा	२०
२.२.१ कालकाव्यको विशेषता र तत्व	२२
२.३ देवकोटाको बाल साहित्य	२५
२.३.१ देवकोटाको बालकाव्य लेखनको प्रारम्भ	२८
२.३.२ देवकोटाका बालकाव्य लेखनका चरण विभाजन	२८
२.३.२.१ प्रथम चरण (वि. सं. १९९६/०९७-१९९९)	२९

२.३.२.२ द्वितीय चरण (वि. सं. २०००-२००४)	३०
२.३.२.३ तृतीय चरण (वि. सं. २००९-२०१२/०१३)	३१
२.३.३ देवकोटाको बाल साहित्य प्रवृत्ति	३२
२.३.३.१ खण्डकाव्यगत प्रवृत्ति	३२
२.३.३.२ सङ्ग्रहगत प्रवृत्ति	३३
२.४ निष्कर्ष	३३

परिच्छेद तीन

देवकोटाका बालकविताहरूको अध्ययन	३६-११४
३.१ परिचय	३६
३.२ बाल कविताको अध्ययन	३६
३.२.१ पुतली	३६
३.२.१.१ भाव	३७
३.२.१.२ भाषाशैली	४५
३.२.१.३ बिम्ब, प्रतीक र अलङ्कार	४७
३.२.१.४ उद्देश्य	५४
३.२.२ सुनको विहान	५५
३.२.२.१ भाव	५५
३.२.२.२ भाषाशैली	६६
३.२.२.३ बिम्ब, प्रतीक र अलङ्कार	६७
३.२.२.४ उद्देश्य	७२
३.२.३ छाँगासँग कुरा	७३
३.२.३.१ भाव	७४
३.२.४.२ भाषाशैली	८२
३.२.४.३ बिम्ब, प्रतीक र अलङ्कार	८३
३.२.४.४ उद्देश्य	९०
३.२.४ चिल्ला पताहरू	९०
३.२.४.१ भाव	९१
३.२.४.२ भाषाशैली	१०४
३.२.४.३ बिम्ब, प्रतीक र अलङ्कार	१०५

३.२.४.४ उद्देश्य	१११
३.३ निष्कर्ष	१११

चौथो परिच्छेद

देवकोटाका आख्यानात्मक बालकाव्यको अध्ययन	११५-१३४
४.१ परिचय	११५
४.२ राजकुमार प्रभाकर	११५
४.२.१ विषयवस्तु	११६
४.२.२ शीर्षक	११६
४.२.३ कथावस्तु	११६
४.२.४ पात्रविधान	११७
४.२.५ परिवेश	११८
४.२.६ भाषाशैली	११८
४.२.७ बिम्ब, प्रतीक र अलङ्कार	११९
४.२.८ उद्देश्य	१२३
४.३ कटक	१२४
४.३.१ विषयवस्तु	१२४
४.३.२ शीर्षक	१२४
४.३.३ कथावस्तु	१२५
४.३.४ पात्रविधान	१२५
४.३.५ परिवेश	१२६
४.३.६ भाषाशैली	१२६
४.३.७ बिम्ब, प्रतीक र अलङ्कार	१२७
४.३.८ उद्देश्य	१३३
३.४ निष्कर्ष	१३३

पाँचौ परिच्छेद

उपसंहार र निष्कर्ष	१३५-१३७
५.१ उपसंहार	१३५
५.२ निष्कर्ष	१३६
५.३ सुभावा	१३७
सन्दर्भग्रन्थ सूची	१३८-१३९

सङ्क्षेपीकृत सूची

अप्र.	:	अप्रकाशित
इ. सं.	:	इस्वी सम्वत्
एम्. ए.	:	मास्टर्स अर्फ आर्टस (स्नातकोत्तर)
क्र. सं.	:	क्रम संख्या
चौ. सं.	:	चौथो संस्करण
ते. सं.	:	तेस्रो संस्करण
दो. सं.	:	दोस्रो संस्करण
ने. रा. प्र. प्र.	:	नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान
पृ.	:	पृष्ठ
प्र. का.	:	प्रकाशन काल
र. का.	:	रचना काल
वि. सं.	:	विक्रम सम्वत्
सा. प्र.	:	साभा प्रकाशन
संस्क.	:	संस्करण